

PLUK

fra forskningen i Sønderjylland

Oktober 2012

PLUK fra forskningen i Sønderjylland

Tidsskriftet præsenterer i kort form resultater fra den forskning, der foregår i Sønderjylland eller handler om Sønderjylland samt nye forskningsprojekter. Det bliver udgivet af Institut for Grænseregionsforskning, Syddansk Universitet.

Institut for Grænseregionsforskning (IFG) har sine rødder i den enestående historie, som findes i den dansk-tyske grænseregion. I dag ligger det på Alsion i Sønderborg og hører under Det Samfundsvidenskabelige Fakultet ved Syddansk Universitet. IFG har både samfundsvidenskabelige og humanistiske forskere og undervisere, og de beskæftiger sig med erhvervsstudier, europæiske studier, regionsudvikling samt mennesker og samfund i grænseregioner.

Indhold

Ming Chen

På svampejagt efter kræftmedicin 1

Signe Overgaard

Kinas bløde magt
– En vision om harmoni i forskellighed 5

Stefanie Robl Matzen

Kaptajnskongen Dorothea Nissen og hendes oplevelser ved Kinakysten 11

BOGUDSALG 16

Bestilling, køb og betaling

**Efterårets arrangementer på Institut for Grænseregionsforskning
på Alsion i Sønderborg** 18

For- og bagsidebillede: Ming Chen, forfatteren til artiklen: "På svampejagt efter kræftmedicin" har fundet en skællet stilkporesvamp (polypeus squamous) i Sønderskoven, Sønderborg. Foto: Karen Margrethe Pedersen.

© Institut for Grænseregionsforskning

PLUK kan frit citeres med angivelse af kilde.

Redaktionsudvalg: Dorte Jagetic Andersen, Gerd Battrup, Karen Margrethe Pedersen og Elisabeth Vestergaard.

Redaktør: Karen Margrethe Pedersen.

Ansvarshavende redaktør: Elisabeth Vestergaard.

Layout og tryk: Narayana Press.

ISSN: 1398-0548

INSTITUT FOR GRÆNSEREGIONSFORSKNING

Syddansk Universitet, Alsion 2, DK- 6400 Sønderborg

Telefon: +45 6550 1000. Fax: +45 6550 1779

E-post: ifg@sam.sdu.dk www.sdu.dk/ifg

På svampejagt efter kræftmedicin

Ming Chen

En gruppe forskere ledet af overlæge Ming Chen har påvist, at nogle vilde svampe i Danmark har en kraftig kræfthæmmende effekt. Den fortsatte udforskning af disse svampes virkninger foregår nu på Sygehus Sønderjylland – Sønderborg, hvor Klinisk Mikrobiologisk Afdeling støtter forskningen. Den startede på Rigshospitalet, hvor Ming Chen og forskningsgruppen i samarbejde med Københavns Universitet samlede næsten 200 forskellige svampe i Danmark. De undersøgte svampenes virkning mod kræft og mikroorganismer. Resultaterne viser, at nogle danske svampe har en stærk virkning mod kræft, og de vilde svampe har en kraftigere kræfthæmmende effekt end de almindeligt dyrkede svampe. Forskningsgruppen har isoleret enkelte af svampenes indholdsstoffer, som har vist sig at være særdeles aggressive over for kræftceller. Nu fortsætter svampejagten i Sønderjylland, og der er fundet den meget sjældne svamp "håret judasøre".

I Kina, Japan og Korea spiser man mange svampe, og man bruger også svampe som medicin. Mange spiselige svampe bliver brugt i traditionel kinesisk medicin f.eks. sejhat (*lentinus edodes*, kinesisk: *xiangu*, japansk: *shiitake*), tueporesvamp (*grifola frondosa*, kinesisk: *huisuhua*, japansk: *maitake*), pigsvamp (*hericium erinaceus*), fløjlsfod (*lammulina velutipes*), østershat (*pleurotus ostreatus*) og gul bævresvamp (*tremella mesenterica*). Man kan træffe på disse svampe i kinesisk mad, og de smager rigtigt godt.

Der er også mange ikke-spiselige, men ikke-giftige, svampe, som bliver brugt i traditionel kinesisk medicin til at behandle forskellige sygdomme. Skinnende lakporesvamp (*ganoderma lucidum*), kløvblad (*schizophyllum commune*) og broget læderporesvamp (*trametes versicolor*) er typiske eksempler. Skinnende lakporesvamp hedder *lin zhi* på kinesisk, hvilket betyder "udødelighedssvampen". Det er en af de mest brugte medicinske svampe, der har været brugt til at behandle forskellige kroniske sygdomme

i tusindvis af år. En række nutidige undersøgelser viser, at skinnende lakporesvamp bl.a. har en virkning i bekæmpelsen af kræftceller og opbygning af immunforsvaret.

Medicinske svampe

I dag bliver medicinske svampe brugt i hele verden. Medicinske svampe er en samlet betegnelse for svampe, som har lægende eller hel-

Fig. 1. Skinnende lakporesvamp *ganoderma lucidum*. På kinesisk hedder svampen *lin zhi*, hvilket betyder udødelighedssvampen. Foto: Forfatteren.

Figur 2. Østershat, *pleurotus ostreatus*. Foto: Forfatteren.

bredende egenskaber. Indtil videre har studier især i Kina og Japan vist, at mindst 270 arter af svampe har forskellige virkninger mod sygdomme. Forskning tyder på, at nogle af disse svampe indeholder stoffer, der kan forebygge kræft eller indgå i behandlingen af kræft. Særligt er forskerne opmærksomme på svampenes indhold af lange kæder af kulhydrater (polysakkarider), som kan påvirke vores immunforsvar og måske øge vores modstandskraft over for sygdomme. Medicinske svampe indgår i traditionel kinesisk medicin i form af styrkende midler (tonics), udtræk (ekstrakter), teer eller supper. Det er et omfattende medicinsk system med en historie, der går tusinder af år tilbage. Akupunktur, kropsøvelser, massage samt urter og særlig kost indgår i behandlingen.

Der er kommet en større og større opmærk-

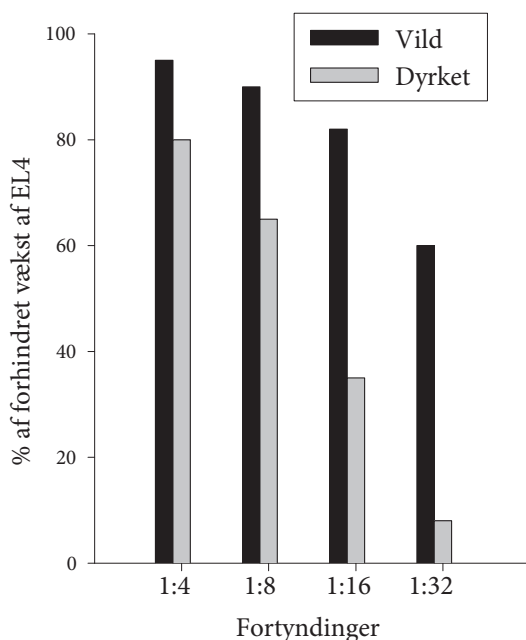
somhed på svampes medicinske virkning i de sidste år. En række videnskabelige undersøgelser i Kina, Japan, Korea, USA, Europa og New Zealand har vist, at nogle svampe har en stærk indflydelse på immunforsvaret og virker mod kræft. Disse undersøgelser viser, at skinnende lakporesvamp, snyltekølle (*cordyceps sinensis*), sejhat, tueporesvamp, pigsvamp, gul fløjlsfod, broget læderporesvamp, østershat og snebæversvamp (*tremella fuciformis*) har denne virkning både i laboratorier, på mus og på mennesker. Resultaterne tyder på, at det er muligt at udvikle nye midler mod kræft og/eller kræftforebyggende midler fra svampene. Tillige ser det ud til, at de medicinske svampe vil kunne forlænge livet og samtidig øge livskvaliteten hos patienter med fremskreden kræft.

Forskningen i Danmark

Der er mindst 3.500 forskellige svampe i Danmark, og ca. 200 af dem anvendes som spisesvampe. Der er også en lang tradition for, at danskerne spiser svampe. Men man kender ikke svampenes biologiske aktiviteter. Med støtte fra forskellige private fonde har forskningsgruppen ledet af Ming Chen samlet næsten 200 forskellige svampe i Danmark. Det er sket i samarbejde med Henning Knudsen, direktør på Botanisk Museum i København og lektor ved Københavns Universitet, og Søren Brøgger Christensen, professor i Natural Products Research på Det Farmaceutiske Fakultet ved Københavns Universitet.

Gruppen har undersøgt svampenes effekt mod kræft og mikroorganismer. Og resultaterne har vist, at celler fra leukæmi, bryst- og prostatakræft dør eller vokser meget langsomt, når svampeekstrakterne fra nogle svampe bliver tilsat. Der er bl.a. over 20 spiselige svampe, som har vist en stærk virkning mod kræft. Det viser sig, at de vilde svampe har en mere kraftig kræfthæmmende effekt end de almindeligt dyrkede svampe. Og forskningsgruppen har identificeret et aktivt stof mod kræft i en svamp, som har vist sig at være særdeles aggressiv over for kræftceller og kan tjene som udgangspunkt for udvikling af et nyt middel mod kræft og/eller et forebyggende middel.

Planter er en meget vigtig kilde til medicin. I dag kommer mere end 100 klinisk anvendte lægemidler i verden fra planter. Omkring 74 % af dem kommer fra farmaceutiske firmaer, der har været opmærksomme på dem i den traditionelle medicin. Der er også tradition for brug af medicinske planter her i Danmark. Vi mener, at det er værd at undersøge medicinske planter ved brug af moderne teknologi, og svampene kan vise vejen til ny effektiv kræftmedicin.

Figur 3. Vandekstrakter af vild og dyrket østershats virkning på EL4 – kræftcellers vækst ved forsøg i laboratoriet (ca. 0.01 gram tørrede svampe/ml). Vild: 72 % af forhindret vækst af EL4. Dyrket: 20 % af forhindret vækst af EL4.

Nye lægemidler mod kræft

Det tager som regel mindst ti år at få godkendt nye lægemidler fra de aktive stoffer, som bliver isoleret fra svampene eller planterne. Med svampeekstraktet kan det gå meget hurtigere, fordi der er tale om naturmedicin. Det skal ikke godkendes af myndighederne. I både Kina, Japan og New Zealand kører der lovende forsøg, hvor kræftpatienter blive behandlet med udtræk fra svampe fra naturen i stedet for f.eks. kemoterapi eller i kombination med kemoterapi.

Forskerholdet forsøger nu at gå to veje med deres opdagelse. Den ene er at isolere de kræfthæmmende stoffer og gennemskue deres kemiske sammensætning, så man kan efterligne virkningen kemisk i et lægemiddel. Den anden vej er at bruge selve ekstraktet fra svampene til

kræftbehandling uden præcist at vide, hvilke kemiske stoffer der giver den ønskede effekt.

Vi forsøger at fremstille simple og effektive midler, der består af stof, der svarer til svampens indholdsstof. Det er således nye forbindelser, der finjusterer virkningen, så et forsimplet molekyle bærer de samme lovende egenskaber i forhold til bekæmpelsen af kræftceller. Forskningsgruppen kan anbefale ti arter danske spiselige svampe, som har antikræft aktivitet:

1. Østershat (*pleurotus ostreatus*)
2. Gul fløjlsfod (*flammulina velutipes*) (kinesisk: *jinzengu*, japansk: *enokitake*)
3. Tragthat (*pseudoclitocybe cyathiformis*)
4. Kæmpeporesvamp (*meripilus giganteus*)
5. Koralpigsvamp (*hericium coralloides*)
6. Dugget rørhat (*boletus pruinatus*)
7. Rødmende fluesvamp (*amanita rubescens*)
8. Spiselig rørhat, Karl Johan (*boletus chrysenteron* (*edulis*))
9. Rødsprukken rødhat (*boletus pascuus* (*chrysenteron*))
10. Parykblækhat (*coprinus comatus*)

Der har været skrevet om vores svampeprojekt i aviser som Politiken, Berlingske Tidende, BT, Information og 24 Timer og omtale af det i DR2-udsendelsen "Alternativ Sundhed" og

TV2 "Nyheder". Der står også noget om vores projekt på Kræftens Bekæmpelses hjemmeside, www.cancer.dk.

Som overlæge på Sygehus Sønderjyllands Klinisk Mikrobiologisk Afdeling i Sønderborg har jeg startet svampejagten i min fritid i Sønderjylland. Henning Knudsen, direktør på Botanisk Museum i København har identificeret en af svampene, vi har fundet. Det har vist sig at være den meget sjældne "håret judasøre" (*auricularia mesenterica*). Den indgår nu i Herbarium på Botanisk Museum i København. Vores resultater viser, at håret judasøre og gul fløjlsfod, som også er indsamlet i Sønderjylland, har stærk virkning mod kræft. Svampeprojektet er således i fuld gang i Sønderborg.

Ming Chen er overlæge på Klinisk Mikrobiologisk Afdeling på Sygehus Sønderjylland – Sønderborg. Han har tidligere været ansat i mange år på Klinisk Mikrobiologisk Afdeling på Rigshospitalet i København, hvor han har etableret forskningen i svampes virkninger mod kræft. Forfatterens e-mail er: Ming.Chen@shs.regionsyddanmark.dk

Kinas bløde magt

– En vision om harmoni i forskellighed

Signe Overgaard

I de seneste år har Kina lagt enorme ressourcer i at forbedre landets kulturelle bløde magt. Der er både historiske bevæggrunde for denne udvikling og nutidige politiske behov. I et ph.d.-projekt ved Syddansk Universitet – Sønderborg undersøger Signe Overgaard bl.a., hvorledes kinesiske akademikere og analytikere fortolker blød magt. Og hun analyserer, hvorledes deres fortolkning adskiller sig fra den amerikanske. I artiklen får vi et indblik i Kinas bløde magt og omverdenens syn på Kina.

Blød magt er evnen til at opnå det, man ønsker gennem tiltrækning, snarere end gennem trusler eller afpresning. Dermed er blød magt den

tredje dimension af magtbegrebet inden for international politik. Militær og økonomisk magt udgør de to første. Denne tiltræknings-

Den kinesiske pavillon ved Verdensudstillingen i Shanghai 2010 fremstod som et arkitektonisk stjerneeksempel på foreningen mellem traditionel og moderne kinesisk kultur, en forening som den kinesiske regering også stræber efter at opnå i samfundet. Foto: Forfatteren.

Kulturel udveksling indgår som en del af Kinas målsætninger for at fremme forståelsen for landets kultur rundt om i verden. Samtidig er danske gymnasiers interesse for udveksling med Kina steget markant i de seneste år. Her er det elever fra Støvring Gymnasium, der er på besøg hos Xiuzhou Gymnasium i Jiaxing. Foto: Forfatteren.

kraft, hvorigennem man kan opnå magt med bløde midler, kan ligge inden for f.eks. kultur, politiske værdier og udenrigspolitik. Mens USA gennem mange år har tiltrukket folk i kraft af dets populærkultur, fokuserer Kina i stedet på at udbrede kendskabet til landets lange og stolte kulturarv. Derigennem forsøger Kina at profilere sig som en højt kultiveret nation med tradition for harmoni og fred med naboerne.

Kina afsætter enorme ressourcer til udbredelsen af kendskabet til kinesisk kultur og forbedring af landets image udadtil. De mest prominente eksempler er åbningsceremonien ved de Olympiske Lege i Beijing i 2008 og verdensudstillingen World Expo i Shanghai i 2010. Ved begge begivenheder præsenterede Kina sig

som en højt udviklet civilisation med stolte og dybe kulturelle traditioner.

Dernæst kan også nævnes udbredelsen af Konfucius-institutterne rundt omkring i hele verden. I dag er der over 350, hvoraf de to ligger i København og Aalborg. De har ikke til formål at undervise i religion og filosofi, som navnet kunne antyde, men derimod er formålet at udbrede kendskabet til kinesisk sprog og kultur. Ud over dette har mange kinesiske byer etableret venskabsaftaler med andre byer rundt om i verden, blandt andet med Sønderborg. I den forbindelse bliver der lavet lokale kulturarangementer så som koncerter og udstillinger, der ofte præsenterer en flot fusion af traditionel og moderne kinesisk kultur. At opbygningen

af Kinas kulturelle bløde magt har høj prioritet, fremgår også af tillægget til landets Ellevte Femårsplan (2006-2010) om kulturel udvikling. Den fremhæver især den traditionelle kultur som et vigtigt element i styrkelsen af Kinas image udadtil. I den Tolvte Femårsplan (2011-2015) er der fortsat fokus på at styrke Kinas kulturelle bløde magt, denne gang dog suppleret med et øget fokus på at bringe Kina på forkant med en udvikling i verdensklasse inden for innovation, forskning og uddannelse.

Fredelig udvikling

Op gennem 90'erne skabte Kinas voksende økonomiske og militære magt frygt både blandt dets nære naboer og i den vestlige

verden. I særdeleshed i USA medførte Kinas stigende magt en del bekymring. Som verdens eneste reelle stormagt følte USA, at dets position var truet. Som følge heraf blev der i den tid publiceret flere bøger, der malede et billede af Kina som den nye store trussel efter Sovjetunionens fald. Disse publikationer kulminerede i år 2000 med bestselleren *The China Threat (Truslen fra Kina)* af Bill Gertz. Som modsvar på dette trusselsbillede har der i Kina også været en oppisket stemning af nationalisme, ledsaget af indflydelsesrige publikationer som Song Qiangs *Zhongguo Keyi Shuo Bu* (Kina kan sige nej). Retorikken er siden blevet mere afdæmpet fra begge sider. Den kinesiske regering indså, at frygten for Kina kunne skade

Den Kinesiske Mur står for resten af verden som symbol på Kinas ufattelige styrke og formåen gennem historien. Men den ses også af nogle som symbol på landets lukkethed overfor omverdenen og tendens til kulturel protektionisme, som stadig kan spores i kinesiske politik i dag. Foto: Forfatteren.

Den Himmelske Freds Plads står som vartegn for både det gamle og nye politiske Kina, men massakren samme sted i 1989 står også som vartegn for det svageste punkt i Kinas bløde magtstrategi, nemlig menneskerettigheder og ytringsfrihed. Foto: Forfatteren.

landets interesser på længere sigt, idet politisk uvilje kunne forhindre landet i at nå sine mål internationalt. Blød magt forekom at være det næste logiske skridt for Kina, hvis de ønskede at bygge et konstruktivt samarbejde med andre lande rundt om i verden. Da Hu Jintao overtog præsidentposten i 2002, var han derfor hurtig til at rette fokus mod at forbedre Kinas image udadtil. En arbejdsgruppe blev nedsat for at diskutere blød magts betydning for Kina, og i 2003 lancerede regeringen det nye slogan "Peaceful Development" (fredfyldt udvikling), der skulle forsikre resten af verden om Kinas fredelige intentioner i forbindelse med landets

stigende økonomiske magt. Det var dog først i 2006, at Hu Jintao begyndte at tale i direkte vendinger om behovet for at styrke Kinas bløde magt.

Rødder i traditionel kultur

Forklaringen på, hvorfor Kina har taget begrebet blød magt til sig, stikker imidlertid dybere end et behov for at skabe et blødere image af Kina. Ser man på den akademiske debat i Kina, drager den åbenlyse parallel mellem teorien om blød magt og klassisk kinesisk filosofi. Specielt krigsstrategen Sun Zi fra ca. 500 før vor tidsregning bliver fremhævet for sine ideer om,

hvordan man kan overvinde sin modstander uden overhovedet at gå i krig. Han bliver citeret for at "den højeste udmærkelse er slet ikke at behøve at gå i krig, idet indledningen af kamp er tegn på et politisk nederlag". Modsat alle mulige andre traditionelle filosofiske og religiøse ideer har Sun Zis lære aldrig været udsat for hårdhændet kritik under det kommunistiske styre. Tvært imod sendte Mao Zedong under borgerkrigen tropper langt ind i fjendeland for at fremskaffe et eksemplar af Sun Zis skrifter. Med teorien om blød magt bundet op på denne gamle kinesiske filosofi forekommer det således knap så kontroversielt at benytte sig af en ny udenlandsk politisk teori til at styrke Kinas position.

I branding af Kina som en fredelig nation med gode intentioner er det dog mest Konfucius, der bliver fremhævet. Han præsenteres som grundlægger af en filosofi, som lægger vægt på værdier som medmenneskelighed, oprigtighed og harmoni, og som har sat afgørende præg på kinesisk kultur gennem to årtusinder. Men brugen af Konfucius er dog heller ikke helt uproblematisk. Gennem to årtusinder blev den konfucianske filosofi også brugt til at legitimere en autoritær styreform, der lagde vægt på opbygningen af hierarki både i familielivet og i offentligheden. Og under Maos regeringstid blev Konfucius anset som symbol på det feudale system, man netop havde afskaffet, derfor er han for nogle konservative i partitoppen den dag i dag stadig en kontroversiel figur. I januar 2011 blev for eksempel en kæmpe bronzestatue af Konfucius afsløret lige foran Kinas Nationalhistoriske Museum ud til Den Himmelske Freds Plads. Tre måneder senere var statuen pludselig gemt væk i museets gårdhave. Det siges, at statuens placering på så vigtig en plads var for meget for Kommunistpartiets konservative fløj.

Harmoni i forskellighed

Spørgsmålet er så, hvorfor det lige er traditionel kultur, Kina har valgt at satse på i dets strategi med blød magt? At Kinas politiske ideologi ikke har mange tilhængere uden for Kina, er åbenlyst, og det er regeringen tydeligvis også klar over. Ved præsentationer af landet udadtil forekommer der således ingen referencer til landets styreform. Og om end den kinesiske udviklingsmodel vækker beundring hos visse regeringsledere i andre udviklingslande, gør Kina ikke noget aktivt for at markedsføre dets model. Hvad diplomati angår, står det lidt bedre til. På den ene side har Kinas rolle i sekspartsforhandlingerne med Nordkorea af tvunget stor respekt. Men på den anden side kæmper Kina stadig mange steder med at overbevise andre lande om dets gode intentioner og lægge en dæmper på frygten for landets økonomiske opstigen. Indimellem sætter kineserne sig imidlertid selv flere skridt tilbage. Det sker f.eks., når de i andre landes øjne opfører sig aggressivt i stridigheder med deres nabolande om territorialrettigheder over ubeboede øer. Vi har senest set det set med Japan og Filippinerne i juni måned i år.

Tilbage står kulturen som Kinas stærkeste kort. Ifølge amerikaneren Joseph Nye, der udviklede teorien om blød magt, står et land med bedre chancer for at opnå succes med dets bløde magt, hvis dets kultur indeholder universelle værdier. Men moderne kinesisk kultur har ikke mange fans uden for Kina, og selv inden for landets grænser foretrækker unge mennesker oftest at lytte til musik fra Hong Kong, Singapore, Taiwan og USA. Den traditionelle kultur med sin uovertrufne rigdom inden for både kunsthåndværk, religion, filosofi og medicin står derimod som et stærkt varemærke for Kina. På ét vigtigt punkt afviger Kinas partitop dog fra Joseph Nyes teori, idet de afviser selve ideen om universelle værdier. I stedet fremhæver den en vision om harmoni i forskellighed (He er bu tong) med baggrund i klassisk kinesisk filoso-

fi. Og hvor Joseph Nye ser den kulturelle bløde værdi som en ukontrollabel størrelse uden for politikernes rækkevidde, bruger den kinesiske regering enorme ressourcer på at udbrede kendskabet til den traditionelle kultur i et forsøg på at vække både respekt, beundring og velvilje. Kina fremhæves her som noget unikt. Midt i den rivende udvikling og modernisering holder landet fast ved egne værdier, der trods deres forskellighed ikke udgør nogen trussel. Hermed forsøger kineserne på én gang at mane trusselsbilledet til jorden samtidig med, at de forsvare deres egen integritet. Dette er et meget stærkt budskab, da det tillige signalerer, at Kina ikke har noget behov for eller ønske om at ligne andre. Andres forventninger om, at øko-

nomisk udvikling automatisk fører til samme slags kulturelle, samfundsmæssige og politiske forandringer, som Vesten har oplevet, maner Kina dermed til jorden.

Signe Overgaard er cand. mag. i Østasiestudier med kinesisk og er ansat som ph.d.-stipendiat ved Institut for Fagsprog, Kommunikation og Informationsvidenskab ved Syddansk Universitet, Sønderborg, hvor hun skriver en afhandling om Kinas kulturelle og økonomiske bløde magt. Forfatterens e-mail er: signeov@sdu.dk

Kaptajnskonen Dorothea Nissen og hendes oplevelser ved Kinakysten

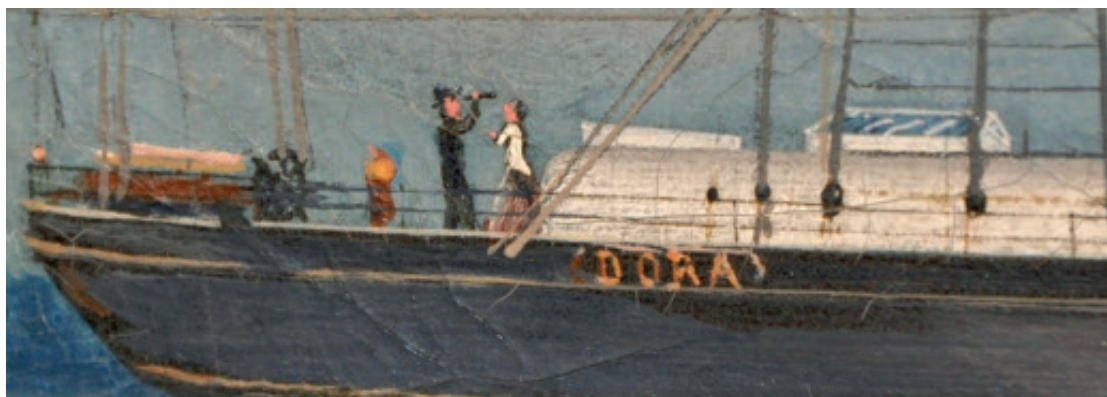
Stefanie Robl Matzen

“Æ kyst” betegnede folk i og omkring Aabenraa siden midten af 1800-tallet den fjerne Kinakyst, som mange af omegnens sømandsfamilier havde nært kendskab til. Sønderjyske skibe og søfolk færdedes i Det Gule Hav og sørgede for transporten mellem de kinesiske havnebyer. Ikke sjældent havde kaptajnerne deres koner med om bord, og flere af disse kvinder gengav deres indtryk og oplevelser i dagbøger og breve hjem til familien. Denne artikel beskæftiger sig med kaptajnskonen Dorothea Nissens skildringer fra hendes rejse og ophold i kinesiske havnebyer i 1860’erne.

Dorothea Maria Nissen (1841-1899) blev i 1863 gift med kaptajn Jep Nissen (1831-1904) fra Barsø og sejlede efterfølgende i flere år sammen med ham i fjernøstlige farvande. Begge kendte søfartens verden og vilkår. Dorotheas far, Nis Hansen Schmidt, var kaptajn og gård-ejer på Højgade i Løjt og havde sejlet i mange år, bl.a. på skibet SUCCURS AF APENRADE. Hendes mand Jep havde ført SIDON VON HAMBURG, inden han i 1863 overtog kommandoen på barken MATHILDE af Hamborg. Den ejede han en tredjedel af. I efteråret samme år forlod det nygifte par Hamborg og satte kurs mod Fjernøsten. Her sejlede de i flere år og anløb i løbet af de følgende år bl.a. havnebyerne Shanghai, Hong Kong, Ningpo og Amoy. I efteråret 1866 fik de ordre på at sejle hjem, og hjemturen gik via Stillehavet og Sydamerika, hvor Dorothea fødte datteren Laura. En måned senere rundede familien Kap Horn og fortsatte turen mod Europa. I september 1867 ankom de til England, og herefter gik Dorothea i land med datteren. De rejste til Danmark og bosatte sig i barndomshjemmet i Løjt uden for Aabenraa.

Billede af Dorothea og Jep Nissen, optaget i 1864 i Hong Kong. Foto: Forfatteren.

Udsnit af skibsportræt DORA af Flensburg. Til højre for kaptajnen med kikkert i hånden ses hans kone. Foto: Forfatteren.

Hendes mand Jep foretog endnu en sørejse, inden han få år senere gik i land.

Dorothea Nissens fire bevarede dagbøger omfatter perioden fra 1863 til 1867, mens de især sejlede i fjernøstlige farvande. Vejr- og sejlforholdene fylder en del i hendes dagbøger, hun følger med i, hvordan fragtraterne og forholdene er om bord, og hun beskæftiger sig med forskellige huslige opgaver som strygning, bagning af kager, syning med mere. Familien nævnes især, når en af familiemedlemmerne har fødselsdag, eller når de i havnebyerne modtog breve fra dem. Hendes dagbøger giver i forskellige henseender et interessant indblik i sejladsens vilkår, forholdene om bord og familielivet mm. I denne artikel skal der dog være fokus på, hvordan hun oplever og beskriver sejladsen i de kinesiske farvande og opholdet i de kinesiske havnebyer, som deres skib MATHILDE anløber i disse år.

Rejsen til Fjernøsten

Da Dorothea Nissen i efterår 1863 startede sin rejse til Fjernøsten om bord på MATHILDE, var hun godt forberedt. Selv om hun ikke kunne forudse, hvad der præcist ville ske, havde hun gennem sin far, kaptajn Nis Hansen Schmidt,

allerede en forestilling om langfartens vilkår og livet om bord. Det fremgår af hendes noter, at hun interesserede sig for skibet, var stolt over dets glimrende sejlegenskaber og viste stor forståelse for sin mands funktion som kaptajn. Dette gælder i øvrigt også, da han en enkelt gang tager en last opium om bord. Som forplejning har de bl.a. taget levende dyr som høns og svin om bord, og hun beretter i løbet af de følgende år, at de udover disse dyr også har en kanariefugl, papegøjer og hunde om bord – sidstnævnte dog til selskab. Allerede fra starten er hun positiv indstillet, klager sjældent og betoner ofte, hvor glad hun er for at være sammen med sin mand. De oplever en del stormvej, men også vindstille perioder i kombination med varmen er ubehagelige situationer. I februar 1864, kort inden de efter en fem måneders lang rejse for første gang ankom til Hong Kong havn, skal vandet rationeres. Deres sidste vandreserver stinker ifølge Dorothea "frygteligt", og da de også skal bruge dette vand til madlavning, skal hun holde sig for næsen, når hun spiser, beretter hun. Også ladningen kan være en belastning: De sejler med så forskellige varer som sukker, ris, silke, sølv, krydderier, bomuld samt passagerer. For at udnytte al plads om bord på skibet og under

En vandbeholder som har været brugt til ferskvand om bord på sønderjyske skibe i Kinafart. Den indgår nu i Museum Sønderjylland – Kulturhistorie Aabenraas samling. Foto: Forfatteren.

dækket, – og for at tjene nogle ekstra penge, overlader de deres egen kahyt til passagererne.

Hendes største bekymring i de fjernøstlige farvande er dog angsten for piraterne. Flere gange undervejs hører hun fra andre skibe, der er blevet overfaldet af kinesiske piratjunkere. Hun beretter flere gange, at de holder øje med junkere, som nærmer sig deres skib, MATHILDE. Ved flere lejligheder gøres deres våben klar, og i juli 1866 er det tæt på at gå galt i Amoy. Planen var, at hvis det lykkedes piraterne at komme om bord, så ville Dorothea søge tilflugt i mastkurven; men så vidt kommer det ikke. I efteråret 1864 erfarer hun, at der kort forinden er fire kinesiske piratskibe, der ved hjælp af kanonbåde er blevet fanget, og piraterne er blevet hængt.

Piratoverfald var i denne tid et alvorligt problem i de kinesiske farvande, og vi kender flere eksempler på skibe fra Aabenraa, der blev overfaldet. Det går dog godt for MATHILDE, og udover angst og bekymringer sker der dem ikke noget.

Opholdet i kinesiske havnebyer

Efter tiden til søs var ankomsten i de forskellige havnebyer forbundet med høje forventninger og stor glæde. Der ryddes op på skibet, og Dorothea har travlt med at få sit eget og hendes mands landgangstøj istandsat. Det vigtigste for hende er dog at høre, hvordan deres familier har det. Der plejer at ligge mindst et brev fra dem, og de og aviserne derhjemmefra læses med stor interesse. Både hun og Jep har herefter

Model af gammel kinesisk junk på Museum Sønderjylland – Kulturhistorie Aabenraa. Foto: Troels Batstrup.

ter travlt med at svare på brevene, så de kan nå at sende dem af sted, inden deres skib forlader den pågældende havneby og sejler videre.

Opholdet i de forskellige havnebyer er efter sørejsen en kærkommen afveksling og varer ofte i flere uger. Jep Nissen, som kaptajn og medejer af skibet, opholder sig meget i land for at ordne forretninger, mens Dorothea enten bliver om bord på skibet for at modtage gæster eller selv er på besøg om bord på andre skibe. Hendes beretninger giver et godt indtryk af det netværk og den selskabelighed, der fandtes mellem de sønderjyske kaptajner. Der bliver udvekslet nyheder og holdes sammen-

komster. I Hong Kong får de i april 1864 besøg af bl.a. kaptajnerne Overbeck fra Aabenraa, Ahlmann fra Sønderborg og Gosau fra Rinkensås, og generelt er hendes notater fyldt med navne på andre kaptajner. Ikke sjældent har de også deres koner med om bord, og Dorothea møder undervejs en del andre kaptajnskoner. Ofte møder ægteparret Nissen de samme skibe og deres besætninger i de forskellige havne, og man tager andel i hinandens ve og vel. De inviteres til barnedåb og fødselsdage, og man står hinanden bi, – også i sørgelige situationer. Da de i Ningpo møder kaptajn Bendixen, hvis kone lige er død af kolera, sørger de med ham,

besøger kvindens grav og mødes flere gange med enkemanden.

Generelt foregik deres selskabelige liv næsten udelukkende blandt europæerne og var primært forbeholdt kaptajner og deres medsejlende familier, som dannede et tæt netværk. I modsætning dertil virker kontakten med den kinesiske befolkning ikke særlig tæt og primært grundet arbejdsrelaterede årsager. Dorothea nævner, at de under sejladserne flere gange har deres supercargo om bord, at de sejler med kinesiske passagerer, at skibet losses og lades med hjælp af kinesiske kulier, og at de har en kinesisk skibsdreng om bord. De deltager dog også i et kinesisk bryllup, som hun beskriver udførligt.

Udflugter på land

Udover sammenkomsterne med andre kaptajner tager ægteparret Nissen også på udflugter på land. I byerne bliver der handlet i forskellige butikker, selv om hun klager over, at alt er dyrt. De køber tøj, spejle, en stråstol til hende samt træ til fugleburet om bord. Og de forsyner sig med æg og friske frugter eller drikker te og limonade. I Ningpo går ægteparret en tur langs rismarkerne, og i Hong Kong hører de musik i den botaniske have, hvorfra de nyder udsigten over havnen.

Med interesse beskriver Dorothea Nissen enkelte træk og begivenheder i den kinesiske kultur, som hun oplever. Særlig glad er hun for festligheder som det Kinesiske Nytår, som hun i 1866 oplever i Ningpo. Festen varer i flere dage, der bliver ikke arbejdet på havnen, men der spises og drikkes. Og hun glæder sig over de pyntede folk i gaderne og fortæller om festlarmen.

Sammen med sin mand besøger hun pagoder og forskellige templer, lægger mærke til dødekulten, hvor de afdøde placeres langs vejen. Hun beretter hjem, at der i Ningpo ved

hvert sjette hus er en frisør, hvor kineseren får flettet sin hestehale (hårpisk). Hun nævner især det, som virker fremmed for hende, som f.eks. dødekulten. Som nygift kvinde interesserer hun sig også meget for kinesernes familieliv. Hun beretter således, at kinesiske mænd kan være gift med flere kvinder. Den første plejer at have små fødder, så de andre kvinder skal sørge for hende og hendes børn, da hun ikke selv er i stand til det. De små fødder var et skønhedsideal, som blev opnået ved at snøre fødderne stramt ind fra barnsben af. Som følge heraf kunne kvinden kun stå og gå med besvær, men hun svajede flot som et siv.

For museet består værdien i Dorotheas Nissens dagbøger i, at de bidrager til at give liv til museets samling af kinesiske genstande. En uanselig vandbeholder, som har været brugt ombord på et skib i Kinafart, kombinerer museet med hendes skildring af vandrationering. Derigennem bliver den fyldt med liv og historier. På samme måde tilføjes der til museets kinesiske sko og mange andre genstande, med relation til Kinafarten, et yderligere lag end bare at være en "sømandssouvenir".

Stefanie Robl Matzen M.A., f. 1977. Overinspektør ved Museum Sønderjylland – Kulturhistorie Aabenraa. Fra 2004-2007 ansat som videnskabelig medarbejder ved Historisches Seminar (Lehrstuhl für Landesgeschichte), Christian-Albrechts-Universität zu Kiel. Beskæftiger sig bl.a. med regionens søfartshistorie, deriblandt søfartens kvindelige sider. Forfatterens e-mail er: stro@museum-sonderjylland.dk

BOGUDSALG

Bestilling, køb og betaling

Bøgerne fra IFG's forlag kan bestilles hos sekretær Angela Hansen, IFG tlf. 6550 1751 eller e-mail: ah@sam.sdu.dk. De kan afhentes mod kontant betaling på Institut for Grænseregionsforskning, Alsion 2, 6400 Sønderborg. Ved forsendelse med pakkepost bliver porto lagt til prisen på den medfølgende faktura.

1. Troels Fink: H.P. Hanssen som minister i regeringen Zahle 1919. (1977). Kr. 25.
20. Henrik Becker-Christensen: Hærvejen i Sønderjylland – et vejhistorisk studie. Fra Kongeåen til Danevirke. (3. oplag) (1986). Kr. 50.
23. Susanne Bygvrå: Grænsehandel – en indkøbsform og dens konsekvenser. (1982). Kr. 50.
35. Henrik Becker-Christensen: Dansk mindretalspolitik i Nordslesvig. Udformningen af den danske politik over for det tyske mindretal 1918-20. (1984). Kr. 50.
49. Susanne Bygvrå og Carsten Y. Hansen: Den dansk-tyske grænsehandel – udvikling, indhold, årsager 1977-1986. (1987). Kr. 50.
62. Henrik Becker-Christensen: Det tyske mindretal i Nordslesvig 1920-32. Bind I-II. (1990). Kr. 100.
77. Henrik Becker-Christensen: Byen ved grænsen. Tønder 1920-1970. (1993). Kr. 50.
80. Karen Margrethe Pedersen i samarbejde med Inge Adriansen og Magda Nyberg: Vi bor i Sønderjylland. Lokalsamfundets sprog og kultur. Løsblade. (1993). Kr. 50.
101. Susanne Bygvrå: Forbruger og detailhandel i det dansk-tyske grænseområde. (1995). Bogen er udgivet på dansk og tysk i samme bind. Kr. 50.
104. Jørgen Kühl: På vej mod den slesvigske model. Mindretallene i det dansk-tyske grænseland 1955-1995. (1996). Kr. 50.
120. Johan Peter Noack: Det danske mindretal i Sydslesvig 1948-1955, bd. I- II. (1997). Kr. 100.
126. Jørgen Kühl: The "Schleswig Experience". The National Minorities in the Danish-German Border Area. (1998). Kr. 50.
133. Geschichte Schlesiens. Vom frühen Mittelalter bis 1920. (Red. Henrik Becker-Christensen & Ulrich Lange). (1999). Kr. 50.
138. Troels Ramussen og Lene Wul: Flygtning 38. Baggrunden og rammerne for de sudetertyske flygtninges ophold i Danmark 1938-45. (1999). Kr. 50.
139. Troels Fink: Båndene bandt. Forbindelsen over Kongeåen 1864-1914. Bd. I-II. (1999). Kr. 100.
140. Jørgen Kühl: The Federal Union of European Nationalities. An Outline History

- 1949-1999. Border Region Studies nr. 1 (2000). Kr. 50.
148. Robert Bohn, Uwe Danker og Jørgen Kühl (red.): Nationale mindretal i det dansk-ty-ske grænseland 1933-1945. (2001). Kr. 50.
152. Susanne Bygvrå, Hans Westlund: Øre-sundsbro – øget interaktion? – en analyse af indkøbsrejser m.m. før og efter broens åbning / Öresundsbro – ökad interak-tion? – en analys av inköpsresor m.m. före och efter bronns öppnande (2001). Kr. 50.
154. Jørgen Kühl (red.): En europæisk mo-del? – Nationale mindretal i det dansk-ty-ske grænseland 1945-2000. (2002). Kr. 50.
155. Tanja Rigitta Schumacher: Mellem nati-onale interesser og mindretalsloyalitet – Det danske mindretal og samarbejdet i Forbundet af nationale Mindretal i Tysk-land 1924-39. (2002). Kr. 50.
156. Carsten Yndigegn: Unge og regional identitet – Forventninger og indstilling til livsbetingelser og livsmuligheder i den dansk-tyske grænseregion. (2003). Kr. 50.
157. Carsten Porskrog Rasmussen: Rentegods og hovedgårdsdrift – Godsstrukturer og godsøkonomi i hertugdømmet Slesvig 1524-1770. Bd I-II (2003). Kr. 100.
159. Carsten Yndigegn: Unges valg af videre-gående uddannelse. (2003). Kr. 50.
160. Jørgen Kühl: Den dansk-tyske mindre-talsmodel og Europa. (2003). Kr. 50.
164. Jørgen Kühl: The National Minorities in the Danish-German Border Region. Bor-der Region Studies nr. 3. (2003). Kr. 50.
169. Jørgen Kühl (red.): København-Bonn Er-klæringerne 1955-2005 – De dansk-tyske mindretalserklæringers baggrund, tilbli-velse og virkning. (2005). Kr. 50.
175. Martin Klatt: Fra modspil til medspil? Grænseoverskridende samarbejde i Søn-derjylland/Schleswig 1945-2005. (2006). Kr. 50.
176. Susanne Bygvrå: Personal Interaction in European Border Regions. (2007). Kr. 50.

Arrangementer på Institut for Grænseregionsforskning

Professortiltrædelser på Institut for Grænseregionsforskning

Tre professorer er netop blevet udnævnt ved instituttet, som markerer dette ved en række tiltrædelsesforelæsninger. De er åbne for alle interesserede.

Mandag den 8. oktober kl. 13.30 på Alsion

Professor Bodo Steiner holder tiltrædelsesforelæsning inden for erhvervsøkonomi med efterfølgende reception. Emne og lokale vil blive oplyst på instituttets hjemmeside.

Fredag den 26. oktober fra kl. 13.00 på Alsion

Professor Andreas P. Cornett og professor Torben Dall Schmidt holder tiltrædelsesforelæsninger inden for regionaløkonomi og regionaludvikling med efterfølgende reception. Emner og lokale vil blive oplyst på instituttets hjemmeside.

H.C. Andersen-professorat

Instituttet er blevet tildelt et af Syddansk Universitets prestigefulde H. C. Andersen (HCA) professorater. HCA-professor Charlie Karlsson fra Jönköping Universitet holder sin offentlige tiltrædelsesforelæsning i forbindelse med "IFG på landkortet".

31. oktober kl. 9.00 – 18.00 i U 101 på Alsion i Sønderborg IFG PÅ LANDKORTET 2012

Institut for Grænseregionsforskning inviterer til det årlige offentlige arrangement IFG PÅ LANDKORTET den 31. oktober 2012, hvortil alle er velkomne. Hvert år er der fokus på et særligt emne eller fælles tema inden for instituttets forsknings- og prioritetsområder. I år er emnet "Europa i krise?".

Program

09.00 Registrering. Kaffe, te og rundstykker.

09.30 Velkomst ved institutleder og direktør Elisabeth Vestergaard, ph.d.

09.45 Dacapo A/S med levende billeder "Europa i krise?"

10.00 Dr. Wilhelm Knelangen, Christian-Albrechts-Universität zu Kiel:

Crisis of confidence? The relationship between the European Union and its citizens

10.30 Pause

10.45 Prof. Dr. Hauke Brunkhorst, Universität Flensburg:

The Crisis of Europe as Crisis of Technocratic Politics

11.15 HCA-professor Charlie Karlsson, Jönköping Universitet:

Honorary Lecture on European Regions

11.45 Pause

12.00 Cheføkonom Klaus Rasmussen, Dansk Industri:

Danish Commerce in a European Crisis Perspective

12.30 IFG Best Thesis Award & Alsionkoret

13.00 Frokost på 1. etage (dækket) ved Cafe Alsion

14.00 Kørsel til Sønderborg Slot og til Cathrinesminde Teglværk. Deltagerne vælger selv et af foredragene:

På Sønderborg Slot vil Inge Adriansen fortælle om første verdenskrig: **Genforening som en kriseløsning i historien**. Kan vi lære af det i dag?

På Cathrinesminde Teglværk giver Torben Vestergaards foredrag: **Ind og ud af industrisamfundet på vej mod videnssamfundet** indsigt i industrien omkring Danfoss og erhvervsudviklingen i Sønderjylland.

Tilbage på Alsion

16.00 De studerendes præsentationer af: De unges syn på Europa i krise? (poster session)

17.00-18.00 Bordets glæder på europæisk vis.

Konferencen er gratis og åben for alle. Tilmelding senest den 22. oktober 2012 på internettet på adressen www.sdu.dk/ifgpaalandkortet eller tlf. 6550 1752.

6., 13., 20. og 27. november kl. 15.00 – 17.00 i U 101 på Alsion i Sønderborg

Nedslag i Sønderjyllands historie

Folkeuniversitetet i samarbejde med Institut for Grænseregionsforskning.

Museumsinspektør René Rasmussen, Museum Sønderjylland – Sønderborg Slot opsøger den gode historie og anlægger den skæve vinkel på fire emner i Sønderjyllands nyere historie i foredragsrækken.

Tirsdag 6.11. Krabbe-affæren 1899-1903 – overpræsident von Köllers kollaboratør

Margrethe von Wildenradt-Krabbe er noget så usædvanligt som en rigsdansk kvinde, der for preussiske penge i 1899 tog til Haderslev

for at lære de danske sønderjyder at blive gode tyskere. Man skulle mene, at et sådant forehavende var dømt til at mislykkes. Og det gjorde det da også. Men det er en god historie! Hvem var hun? Og forventede hun og de preussiske pengegivere virkelig at opnå varige resultater?

Tirsdag 13.11.: Fangerne på slottet – de civile fanger på Sønderborg Slot 1914

Ved første verdenskrigs udbrud i 1914 blev 123 personer fra Als og Sundeved anholdt. Det var navnlig fremtrædende dansksindede personligheder samt fiskere og søfolk. De preussiske myndigheder frygtede, at de internerede personer kunne udgøre en fare for Tysklands sikkerhed. De mange dansksindede blev i første omgang interneret på det nybyggede Sønderborghus og senere flyttet til kasernen på Sønderborg Slot. Her sad de indespærret i over en måned. Men det var ikke nogen forknytt flok. På trods af indespærringen formåede de at holde humøret højt – og kommandanten på slottet havde det sandelig ikke let!

Tirsdag 20.11.: DNSAP – Dansk nazismes indtog i Sønderjylland 1930-35

Den danske nazisme kom til Sønderjylland i skikkelse af partifører Cay Lembcke i januar 1931. Straks fra begyndelsen slog den nye bevægelse rod i landsdelen. Det skyldtes først og fremmest den energiske og populære læge fra Bovrup, Frits Clausen, der i sommeren 1933 selv overtog posten som partifører. Men hvad stod DNSAP for? Hvad foretog de danske nazister sig i etableringsfasen? Og hvorfor var det netop i Sønderjylland, at partiet opnåede stor popularitet?

Tirsdag 27.11.: Nazifascination og antinazisme i Sønderjylland 1933

Sønderjylland var i 1933 en nazistisk højborg. Nazismen var noget, enhver sønderjyde måtte forholde sig til og tage stilling til. Men det betød, at Sønderjylland dermed også blev en anti-

nazistisk højborg og måske det sted i Danmark, hvor den mest kvalificerede debat om den nye politiske bevægelse fandt sted. Men i denne sindelagskamp var grænserne mellem nazisme, nazi-fascination og anti-nazisme langt fra entydige.

Kontakt og tilmelding: Sønderborg Folkeuniversitet: jz@ags.dk

Institut for Grænseregionsforskning

Navn	Ansæt som	E-mail
Elisabeth Vestergaard	Direktør og institutleder	eve@sam.sdu.dk
Andreas P. Cornett	Professor, forskningsleder	cornett@sam.sdu.dk
Steen Bo Frandsen	Professor, forskningsleder	sbfb@sam.sdu.dk
Bodo Steiner	Professor, forskningsleder	bsteiner@sam.sdu.dk
Torben Dall Schmidt	Professor	tds@sam.sdu.dk
Inge Adriansen	Adjungeret professor	inad@sam.sdu.dk
Hans Schultz Hansen	Adjungeret professor	hsha@sam.sdu.dk
Dorte Jaegtic Andersen	Lektor	doa@sam.sdu.dk
Gerd Batstrup	Lektor	gba@sam.sdu.dk
Britta Boyd	Lektor	bri@sam.sdu.dk
Susanne Bygvrå	Lektor	sbv@sam.sdu.dk
Susanne Gretzinger	Lektor	sug@sam.sdu.dk
Svend Hollensen	Lektor	svend@sam.sdu.dk
Esben von Holstein	Lektor, studieleder	holstein@sam.sdu.dk
Martin Klatt	Lektor	mk@sam.sdu.dk
Hans Martens	Lektor	martens@sam.sdu.dk
Karen Margrethe Pedersen	Lektor	kam@sam.sdu.dk
Katarzyna Stoklosa	Lektor	stoklosa@sam.sdu.dk
Nils Karl Sørensen	Lektor	nks@sam.sdu.dk
Ingo Winkler	Lektor	inw@sam.sdu.dk
Carsten Yndigegn	Lektor	cy@sam.sdu.dk
Nisar Ahmad	Adjunkt	nisar@sam.sdu.dk
Timo Friedel Mitze	Adjunkt	tmitze@sam.sdu.dk
Anna Marie Dyhr Ulrich	Adjunkt	amdu@sam.sdu.dk
Jaume Castan Pinos	Postdoc	jaume@sam.sdu.dk
Nina Jebsen	Ph.d.- studerende	nj@sam.sdu.dk
Amber Naz	Ph.d.- studerende	amber@sam.sdu.dk
Jan Thomas Ottersen	Ph.d.- studerende	ott@sam.sdu.dk
René Ejbye Pedersen	Ph.d.- studerende	rep@sam.sdu.dk
Nuri Ali Tahir	Ph.d.- studerende	nat@sam.sdu.dk
Vlad Stefan Wulff	Ph.d.- studerende	vsw@sam.sdu.dk
Rannveig Edda Hjaltadóttir	Videnskabelig assistent	reh@sam.sdu.dk
Mustafa Khalil Mahmood	Videnskabelig assistent	mustafa@sam.sdu.dk
Simon Kleinschmidt Salling	AC- fuldmægtig	sks@sam.sdu.dk
Angela Hansen	Overassistent	ah@sam.sdu.dk
Charlotte Lund Hansen	Korrespondent	clh@sam.sdu.dk
Janne Øe Hobson	Overassistent	hobs@sam.sdu.dk
Line Marie Sahlmann	Vikar / Fuldmægtig	lines@sam.sdu.dk

INSTITUT FOR GRÆNSEREGIONSFORSKNING

SYDDANSK | UNIVERSITET

